

נושא העבודה

גיל הנישואין

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

הנושא בו בחרתי לעסוק בעבודתי הוא גיל הנישואין. בחרתי לעסוק בנושא זה מכיוון שבעוד כמה חודשים אגיע בעצמי לגיל המותר לנישואין על פי החוק ולכן החלטתי להתעמק יותר בנושא.

כדור שלישי בארץ למשפחות עולות ממדינות ערב- תימן/ עיראק, הסיפור של נישואים בגיל צעיר מוכר לי מאוד מסיפורים ששמעתי מסבתותיי.

נקודת המבט של נערות צעירות שנישאו בגיל צעיר לעומת נקודת המבט שלהן כמבוגרות, כשסבתי מספרת לי על נישואיה בגיל 16 תמיד התעניינתי ברגשותיה. היא הייתה צעירה ממני ואני לא רואה כיצד הליך זה יכול היה להתממש בימינו.

סיבה נוספת שבגללה בחרתי לעסוק בעניין חוק גיל הנישואין היא שהעניין הזה ככל הנראה יעסיק אותי מאוד בעוד מספר שנים ולכן על פי דעתי כדאי לדעת הכל מראש כדי שלא אהיה מופתעת בעתיד.

תוכן עניינים

4	פרק ראשון- מבוא.....
5	פרק שני- משפט ישראלי.....
6	תיקון חוק גיל הנישואין:.....
7	הרשות להינשא על פי החוק החילוני:.....
8	שיקול דעת בית המשפט במתן "היתר נישואין":.....
9	פגיעת הזכות לפרטיות עקב הגבלת גיל הנישואין:.....
10	פרק שלישי- משפט עברי.....
14	פרק רביעי- השוואה.....
16	סיכום.....
17	רשימה ביבליוגרפית.....

מבוא

בעבודתי זו אעסוק בנושא גיל הנישואין הן מבחינת ההלכה והן מבחינת המשפט הישראלי.

אתחיל ואציג את חוק גיל הנישואין, אפרט עליו ואציג בנוסף את התיקון שנערך לו. כמו כן, אציג הגבלות על הכושר להינשא על פי המשפט הישראלי. בימינו, לכל אדם ישנו החופש לבחור מתי ועם מי להקים בית ומשפחה ובנוגע לכך אבדוק האם ישנן זכויות טבעיות של האדם שנפגעות עקב החוק.

בנוסף, אדון גם בגיל הנישואין על פי ההלכה והמשפט העברי. אציג דעותיהם של רבנים שונים מתקופות שונות, ואציג גם את דעות של הרבנים על פסיקות שקדמו להם.

לבסוף, אדון בדמיון ובשוני שבין המשפט הישראלי לבין המשפט העברי.

משפט ישראלי

בשנת תש"י, 1950, נחקק בישראל חוק גיל הנישואין, אשר קובע שאסור לשאת, לערוך נישואין או להשיא נערה טרם מלאו לה 17 שנה. לפי החוק, כל אדם העובר על איסור זה פירושו שביצע עבירה פלילית.

לפי סעיף 2 לחוק גיל הנישואין, מי שנשא קטין / קטינה, מי שערך נישואי קטינים או סייע בעריכת נישואין אלה, ומי שהשיא קטין / קטינה שהם בנו / ביתו או שהם נתונים לאפטרופסותו, דינו יהיה שנתיים מאסר או קנס בסך של שבעים וחמישה אלף ושלוש מאות שקלים חדשים.¹

סעיף 3 לחוק גיל הנישואין מציין כי ישנן עילות תביעה להתרת נישואין שנערכו בניגוד לסעיף 2 לאותו החוק. כאמור בסעיף קטן ב', את התביעה יכול להגיש אחד מהבאים: מי שנישאה בהיותה קטינה או מי שנישא בהיותו קטין, או על ידי אחד מהוריהם או מאפטרופוסיהם, או על ידי עובד סוציאלי לפי חוק גיל הנישואין.

לפי סעיף 4 לחוק גיל הנישואין, ישנן גם נסיבות מקלות. לפי סעיף קטן א', הקלה בעונש תהיה למי שהתיר או הסכים להתיר את קשר הנישואין לפי דרישת בן זוגו, בהתאם להוראות החוק החל על ענייני המעמד האישי של הצדדים. לפי סעיף קטן ב', הקלה בעונש תהיה לאותו אדם שקיים את פסק דינו.

לפי סעיף 5 לחוק גיל הנישואין, בית דין לענייני משפחה רשאי לתת אישור לקטין או קטינה להינשא בנסיבות מיוחדות שנראות לו מתאימות ובתנאי שמלאו לו 16 שנים ולאחר ששמע את הקטין או הקטינה. חשוב לציין כי הבקשה להיתר נישואין לפי סעיף זה תוגש על ידי הקטין או הקטינה או על ידי הוריהם או אפטרופוסיהם או על ידי מי

¹ סעיף 61(א)(3) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

שמבקש להינשא להם. עוד ניתן לומר הוא כי סעיף 2 לחוק גיל הנישואין לא יחול על נישואין שנערכו בהיתר לפי סעיף 5.

תיקון חוק גיל הנישואין:

בשנת 2012 הועלה תיקון לחוק גיל הנישואין, שמטרתו למנוע נישואין בגיל צעיר, כאשר הנער או הנערה אינם בשלים לקבל החלטה שתשפיע על מהלך חייהם, וייתכן שהיא אינה פרי רצונם החופשי. לפיכך, הוצע להעלות את גיל הנישואין המותר מ-17 שנים ל-18 שנים, כלומר לשנות את סעיף 1 לחוק, שם מוגדר "נער / נערה" ולשנות זאת ל- "קטין / קטינה". יש לשים לב לשינוי בחוק החדש שכעת, בכל מקום שבעבר היה כתוב "נער/ נערה", כתוב עכשיו "קטין / קטינה".

בנוסף, הוצע תיקון גם לסעיף 5 שקובע שבית המשפט יהיה רשאי לתת היתר לנישואי קטינים רק בשל נסיבות מסוימות של הריון או לידה.² ניתן לשים לב שסעיף 5 הישן שונה לגמרי מהסעיף המקורי, והוא נכתב מראש בתור "היתר נישואי קטין / קטינה". בשנת 2013 ההצעה התקבלה, ובכך יישרה מדינת ישראל קו עם מדינות עולם רבות אחרות.

בפסק דין 501/81 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית תאר כב' השופט א' ברק שהמחוקק לא הגדיר את הנסיבות המצדיקות סטייה מהכלל, אלא השאיר מלאכה זו בידי בית המשפט.³

---

² חוק גיל הנישואין (תיקון מס' 6), התשע"ב, 2012-ד"כ 208 470, (התשע"ב).
³ בע"א 501/81, היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית, פ"ד לה (4), 430, (1981).

הרשות להינשא על פי החוק החילוני:

דין נישואין שנערכו שלא כחוק:

ידוע כי תקנת הציבור דורשת למנוע נישואי בוסר, בהם בני הזוג אינם בוגרים ובשלים כדי לעמוד באחריות הנדרשת לקיום משפחה הן מבחינה פיזית והן מבחינה נפשית.

בשנת תש"י 1950 נחקק חוק הקובע את גיל המינימום לנישואין לנקבה בלבד, והוא 17. החוק נמנע מלקבוע גיל לנישואי הזכר, ובנוסף, הוא אינו מבטל לגמרי נישואי בוסר אלא רק מטיל סנקציה פלילית על: נושא הנערה, עורך הנישואין ועוזריו, האב והאפוטרופוס של הנערה. סנקציה פלילית זו אינה מספיקה בכדי לשלול את תוקפם של הנישואין אך יחד עם זאת החוק מבקש ליצור עילת תביעה לפירוק נישואין שנערכו בניגוד לחוק. סעיף 3 לחוק גיל הנישואין קובע כי: "נערכו נישואין בניגוד לסעיף 2, והם תופסים לפי החוק החל על ענייני המעמד האישי של הצדדים – תשמש העובדה שהנישואין נערכו בניגוד לסעיף 2 עילת תביעה להתרתם בדרך של גט, או בדרך של פירוק קשר הנישואין, או בדרך אחרת, הכל לפי הוראות החוק החל על ענייני המעמד האישי של הצדדים". לכאורה, סעיף זה יוצר עילת תביעה חילונית, המחייבת את בית הדין הדתי להתיר את קשר הנישואין בדרך שהוא יבחר. עילה זו נוצרה מהעובדה שהנישואין הנ"ל נערכו בניגוד לחוק והיא לא מותנית בקיומה של עילת תביעה מהדין העברי.

שיקול דעת בית המשפט במתן "היתר נישואין":

לצד האיסור הפלילי, לבית המשפט המחוזי נתונה הסמכות להרשות נישואי נערה "אם היא ילדה או הרתה לאיש אשר לו ברצונה להינשא", וכן לפי תיקון מאוחר יותר בחוק, משנת תש"ך (1960), "אם מלאו לנער שש עשרה שנה ולדעת בית המשפט קיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות מתן היתר זה". לכאורה, עובדת ההיריון או הלידה משמשת סיבה מספקת למתן ההיתר. לפי עילה זו, היתר יינתן אפילו אם הייתה הנערה מתחת לגיל שש עשרה, בעוד ש"נסיבות מיוחדות" אחרות לא ישמשו למתן היתר נישואין אלא אם כן מלאו לנערה שש עשרה שנה. מטרתו של המחוקק, היא כביכול להגן על הילד ולמנוע ממנו את הסטיגמה של ילד מחוץ לנישואין.

אולם, נדמה כי השאלה המכרעת היא אם האישה והאיש מסוגלים לתפקד יחד כבני זוג וכהורים.

פס"ד 5915-12-17 פלונית ואח' נגד היועמ"ש ואח' דן בשאלה האם יש ליתן היתר

נישואין לקטינה בת 17 שנים?

"הטעמים שבסופו של יום מטילים את הכף לעבר היענות בחיוב לתובענה הינם בתמצית אלה: רצון מוחלט, ברור, פנימי ועצמאי של הקטינה להינשא לבחיר לבה, התרשמות בית המשפט כי הנישואין במקרה הנוכחי עדיפים על פני אי מתן היתר מבחינת תוצרי ההליך עבור הקטינה, הרושם, כי מדובר בקטינה שבכל זאת באופן השוואתי לבנות גילה, מגלה אחריות, תכנון ותפיסות בוגרות ואולי בשלות יותר ונימוקים נוספים ... משהגעתי למסקנה כי ייטב לקטינה להינשא בנסיבות העניין מאשר לבטל הנישואין, אני רואה לנכון להורות כדלהלן: ניתן בזה היתר נישואין לקטינה מהטעמים המיוחדים שצוינו, הקטינה מחויבת בהסכמתה להשתתף בטיפול

מתאים והאפוט' לדין תודיע על כך תוך 60 יום לאחר סגירת התיק".

אסף זגורי, סגן הנשיא של בית המשפט לענייני משפחה בנצרת.⁴

פגיעת הזכות לפרטיות עקב הגבלת גיל הנישואין:

במדינת ישראל קיים חוק הגנת הפרטיות. החוק עוסק בזכותו של כל אדם לפרטיות. החוק אוסר על פגיעה בפרטיות ומגדיר מהי פגיעה שכזו. בנוסף, החוק קובע ענישה פלילית למי שמפר את הוראת החוק, ואף אוסר המקרים מסוימים על שימוש בראיות שהושגו תוך הפרת הגנת הפרטיות בבית המשפט. כל האיסורים האלה חלים כל עוד הציבור/הרשות/בית המשפט לא פגע בהם מכוח החוק.

חוק גיל הנישואין אכן מגביל את זכויות הפרט, עקב כך שהמדינה פוגעת בזכות הפרטיות של האדם להינשא בכל גיל שירצה ועם מי שירצה. מכאן, נשאל מכוח איזו זכות אנחנו פוגעים בזכויות הפרט בנוגע לגיל הנישואין? האם יש ערכים שעליהם מגן החוק? בית המשפט העליון הבהיר והסביר שהטעם בקביעת ההגבלה על גיל הנישואין היא מפני ההשלכות הפסולות של התופעה הזו והיא שהחלטה של אדם להיכנס בברית הנישואין דורשת בגרות מסוימת גם פיזית וגם נפשית שנערים ונערות שטרם מלאו להם 17 עוד לא הגיעו אליה עדיין.

בנוסף, לא פעם ולא פעמיים במדינת ישראל קרה, שהנער או הנערה החליטו להינשא ולא בשל רצונם הפרטי אלא בשל רצון ולחץ מהסביבה, החברים וההורים.

---

4 פס"ד 5915-12-17 פלונית ואח' נגד היועמ"ש ואח'.

משפט עברי

פרק זה יעסוק בשאלה העומדת בפני כל אדם בשנות התבגרותו, והיא: מהו הגיל הנכון בו צריך להתאמץ על מנת להינשא על פי ההלכה?

הנחת יסוד נפוצה היא, כי הגיל הצעיר ביותר בו יכול אדם להינשא הוא 18- כפי שכתוב במשנה אבות (ה, כא) "בן 18 לחופה". אולם משיקולים שונים, ניתן לעכב נישואין עד לגיל 20. להלן יתבאר כי מדברי חז"ל עולה בצורה ברורה, כי אין כל בעיה בנישואין לפני גיל 18.

המשפט העברי קובע כי גיל הנישואין על פי ההלכה הוא גיל 13 לבנים וגיל 12 לבנות. בשונה מהדין הישראלי, כשירותה של ילדה איננה נשללת גם אם לא הגיעה עדיין לבגרות, להינשא. אולם, לא תוכל לעשות זאת בעצמה, אלא צריך שאחד מקרוביה יעשה זאת עבורה. לדוגמה- על פי הדין היהודי, כאשר הילדה יתומה, רשאים אחיה ואביה להשיא אותה.

הגיל הראוי לנישואין לגבר נקבע במסכת אבות באמרה "בן שמונה עשרה לחופה"⁵. לדברי הרבא "עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה"⁶. מכאן ניתן להבין שגיל הנישואין המקסימאלי הוא עשרים. למשפט זה כמה סייגים. הראשון מצוין בגמרא, שטוענת שעל הגבר מוטלת קודם חובת לימוד תורה,⁷ ועל כן הוא רשאי לדחות נישואים בכמה שנים. הרמב"ם מעלה סייג נוסף וטוען שסיבה נוספת לדחיית הנישואין היא עול

⁵ משנה, אבות ה, כא.
⁶ בבלי, קידושין כט, ע"ב.
⁷ בבלי, קידושין כט, ע"ב.

הפרנסה.⁸ מהטעמים שעלו בגמרא ומהרמב"ם, כתבו רוב הפוסקים של העת החדשה שגיל הנישואין לא יהיה לאחר 24 שנים.

אישה כשירה להינשא על דעת עצמה מהגיעה לגיל שתיים עשרה ושישה חודשים, לפי דין תורה רשאי אביה להשיא אותה.⁹ אולם בתקופת האמוראים נאסר "לאדם שיקדש את ביתו כשהיא קטינה עד שתגדל ותאמר, בפלוני אני רוצה".¹⁰ ניתן להסיק שבתקופת התלמוד גיל הנישואים המומלץ היה 12,¹¹ מחד גיסא מהאיסור הנ"ל ומהתייחסויות שליליות אחרות של חז"ל לנישואי קטינות, ומאידך גיסא מאמירות המעודדות נישואים מוקדמים של בנות בוגרות.

"מצווה על כל אדם שישא אשה בן י"ח, והמקדים לישא בן י"ג מצווה מן המובחר. אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות. בשום עניין לא יעבור מך' שנה בלא אשה ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא בית דין כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה." רבי יוסף קארו, עומד באותה דעה שעל גבר להשיא אישה עד הגיעו לגיל 18, וגבר שעוסק בתורה מותר לו לאחר נישואין עד גיל 20. רבי יוסף קארו מוסיף ואומר שנער שמתחתן בין הגילאים 13-18 זו מצווה, אך אם התחתן לפני גיל 13 זוהי זנות.¹²

במשנה תורה, הלכות אישות נאמר של הגבר מוטלת מצוות "פרו ורבו", אך לא על האישה. המצווה מתייחסת לגבר כאשר מלאו לו שש עשרה או שבע עשרה שנה, וכאשר הוא מגיע לגיל 20, המצווה מתבטלת אם הוא לא נשא אישה. גם כאן נאמר שמותר לגבר לדחות נישואין בשל לימוד תורה.¹³

⁸ רמב"ם, הלכות דעות ה, יא.

⁹ משנה תורה, הלכות אישות ג הלכות י"א-ט"ו.

¹⁰ תלמוד בבלי, קידושין מ"א, א'.

¹¹ רונן קצוף, "גיל נישואי בנות בישראל בתקופת התלמוד", מתוך תעודה יג (תשנ"ז) עמ' 9-18.

¹² שולחן ערוך, אבן העזר, סימן א' סעיף ג'.

¹³ משנה תורה, ספר נשים, הלכות אישות, פרק ט"ו.

הרמב"ם כתב באחד מספריו שיש סדר קבוע לדברים אותם צריך לעשות אדם בחייו. תחילה, עליו למצוא מקור פרנסה, לאחר מכן עליו לקנות דירה ולבסוף עליו לשאת אישה. שנאמר "מי האיש אשר נטע כרם ולא חללו, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, מי האיש אשר ארש אישה ולא לקחה".¹⁴ לטענתו של הרמב"ם, מי שעושה פעולות אלו שלא לפי הסדר נחשב לטיפש, מעשיו יהיו הפוכים כדי שלא תצליח דרכו.¹⁵

פסיקה מהדורות הקודמים להלכה:

הבן איש חי פסק שטוב וראוי להתחתן מיד כשנכנס לשנתו הארבע עשרה אך קודם, לא יאות.¹⁶ המאירי פוסק שהזמן הראוי להינשא הוא מגיל ארבע עשרה ומעלה. לפי בית יוסף שהעתיק את הרמב"ם כל אדם מתחייב במצווה מגיל שש עשרה או שבע עשרה, לפי הגרסה המצויה בידינו מהרמב"ם - הגברים מתחייבים במצווה זו מגיל שבע עשרה. הפלא יועץ כתב שאדם צריך להתחתן עד גיל עשרים. החיד"א פסק, שעל סיבה מחוץ לגופו לא יתעכב יותר מעל גיל עשרים וארבע, ואם הוא יוכל ללמוד גם אחרי שישא אשה - שיתחתן קודם.¹⁷ החפץ חיים, בספר המצוות הקצר כתב, שמי שחשקה נפשו בתורה - יוכל לדחות את נישואיו עד גיל עשרים וחמש, אך הגר"ש וואזנר השיג עליו, וכתב שבדורנו אין נראה שמותר להתאחר כ"כ.¹⁸

¹⁴ דברים כ ה-ז.

¹⁵ רמב"ם, הלכות דעות, פרק ה', הלכה י"א.

¹⁶ שנה ראשונה, פר' שופטים

¹⁷ מנהגי החיד"א, אבה"ע, א', א'

¹⁸ מצוות עשה מ"ג.

הדרכת אחרונים בני דורנו:

בילקוט יוסף פסק, שבדורנו גם בחורי ישיבה שלומדים תורה, אסור שיתעכבו מלהינשא לאחר גיל עשרים, כדי שיוכלו ללמוד בקדושה ובטהרה,¹⁹ וכן הרב גץ, בצוואתו כתב שצריך להתחתן עד גיל עשרים,²⁰ וכן הרב חיים דוד הלוי פסק שבשום אופן לא ישב רווק עד אחרי גיל עשרים.²¹ החזון איש הורה, שבני ישיבה צריכים להתחתן בין הגילאים עשרים ושתיים ועשרים וארבע.²²

---

¹⁹ שובע שמחות, דף י"א

²⁰ "רב הכותל", עמ' 481

²¹ מקור חיים השלם, רל"ה, כ"ג

²² קובץ מבקשי תורה, ח"ב, עמ' קמ"ג

השוואה

כפי שראינו, קיים שוני רב בין גיל הנישואין במשפט העברי והמשפט הישראלי. על פי המשפט הישראלי אסור להינשא לפני גיל שמונה עשרה, לפי חוק שקובע עונש מתאים, למעט מקרים בהם יש נסיבות מיוחדות שבגינן בית המשפט נותן היתר לנישואין מתחת לגיל הנקוב בחוק כגון, הריון או לידה. החוק אינו מתיר נישואין מתחת לגיל מסוים בשל מחשבה שטוענת שילדים ונוער מתחת לגיל שמונה עשרה לא יהיו מסוגלים לשאת באחריות ובתוצאות הרגשיות והפיזיות שנובעות מנישואין ומהקמת משפחה.

לעומת זאת, בנוגע לגיל הנישואין במשפט העברי, הדעות שנויות במחלוקת. לפי דעות של רבנים שונים, הגיל נע בין שלוש עשרה לבין עשרים וארבע. לדעת חלק מהרבנים יש להתחתן עד גיל עשרים, אך מותר לעכב חתונה עד גיל עשרים וארבע בשל נסיבות של לימוד תורה.

גם העונשים המוטלים על נישואין מתחת לגיל גוררים ענישה שונה בין המשפט העברי לבין המשפט הישראלי. כפי שראינו, במשפט הישראלי החוק מטיל סנקציה שלילית על כל המעורבים בנישואי הקטינים, ולעומת זאת במשפט העברי לא מדובר על ענישה כלל, מצוין רק שנישואין מתחת לגיל שלוש עשרה פירושם זנות.

בנוסף, ניתן לראות שקיימת התייחסות שונה של המשפט הישראלי והמשפט העברי לחוק. השוני מוביל גם למשמעות שונה בנוגע לענישה בחוק. גם הגישות הן הפוכות, במשפט הישראלי הענישה ניתנת למי שנישא בגיל מוקדם מדי, ולעומת זאת במשפט העברי הענישה ניתנת למי שנכנס לברית הנישואין בגיל מאוחר מדי.

לפי דעתי, השוני הזה, מבטא את השינוי שעברה החברה בכלל והחברה היהודית בפרט ומחדד את הנימוקים עליהם עמד המחוקק כאשר קבע את חוק גיל הנישואין וזאת לאור ההתפתחות הטכנולוגית והתפתחות רמת החיים של בני האדם.

לאור כל הנאמר, הסיבות להגבלת גיל הנישואין כיום הן אותן הסיבות שעל פי המשפט העברי, הביאו לעידוד נישואין בגיל צעיר והסיבה המרכזית היא שמירה על קטינות ותפקידו של בית המשפט ורשות האכיפה היא להוות מעין "מבוגר אחראי" שיגן על הנערות, כאשר במשפט העברי מי שמגן על הנערות הוא הגבר שלו הן נישאות.

סיכום

בעבודתי זו הצגתי שתי גישות הקיימות במדינת ישראל המתייחסות לחוק גיל הנישואין.

בפרק הראשון של העבודה – משפט ישראלי- הצגתי ופרטתי את חוק גיל הנישואין, הסברתי עליו וקשרתי אותו לנושאים שונים כמו פגיעה בזכות לפרטיות ועוד. בסופו של יום, ניתן לראות כי הגיל המינימאלי לנישואין הוא 18 על פי החוק, אך המקרים מסוימים ובנסיבות מיוחדות בימ"ש יכול להחליט אחרת.

בנוסף, הצגתי גם את הצד ההלכתי של חוק גיל הנישואין. הראיתי והצגתי דעות של רבנים שונים, שבסופו של יום טוענים שעל אדם להיכנס בברית הנישואין בין הגילאים שלוש עשרה עד עשרים וארבע, לא לפני ולא אחרי.

לבסוף, הבחנתי בין המשפט הישראלי למשפט העברי, הצגתי את השוני בעמדות והראיתי כיצד המדינה מתייחסת לנישואי בוסר כיום ואיך ההלכה מתייחסת לנישואים מאוחרים.

רשימה ביבליוגרפית

משפט ישראלי: גודל 14 או 13?)

חקיקה:

- חוק גיל הנישואין תש"י 1950
- חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות התשב"כ 1962.
- חוק העונשין התשל"ז 1977.
- חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו תשנ"ב 1992.
- הצעת חוק גיל הנישואין (תיקון- העלאת גיל הנישואין) התשע"ב 2012.
- תיקון חוק גיל הנישואין 2013.

מאמרים:

- הגבלות על הכושר המוחלט (מי כשר להינשא?) עמ' 228-233.

פסיקה:

- בע"א 501/81, היועץ המשפטי לממשלה נ' פלונית.
- פס"ד 5915-12-17 פלונית ואח' נגד היועמ"ש ואח'.

משפט עברי:

ספרות הפסיקה:

- משנה, אבות ה, כא.
- בבלי, קידושין כט, ע"ב.
- בבלי, קידושין כט, ע"ב.
- רמב"ם, הלכות דעות ה, יא.
- משנה תורה, הלכות אישות ג הלכות י"א-ט"ו.

תלמוד בבלי, קידושין מ"א, א'.
רון קצוף, "גיל נישואי בנות בישראל בתקופת התלמוד", מתוך תעודה יג (תשנ"ז) עמ'
9-18.

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן א' סעיף ג'.
משנה תורה, ספר נשים, הלכות אישות, פרק ט"ו.
דברים כ ה-ז.

רמב"ם, הלכות דעות, פרק ה', הלכה י"א.
מנהגי החיד"א, אבה"ע, א', א'.
מצוות עשה מ"ג.

שובע שמחות, דף י"א

"רב הכותל", עמ' 481

מקור חיים השלם, רל"ה, כ"ג